

HFB fra fyrrerne til i dag

Arkitekt Jørgen Callisen Dyhr, ved arkitekt m.a.a. Jørgen Hegner Christiansen.

Som det så ofte går i vores branche, er det rene tilfældigheder, der afgør, hvor man kommer til at arbejde i kortere eller længere tid. Jeg begyndte på HFB den 1. august 1946 som midlertidig medhjælp via en forbindelse på Ernst Kühns tegnestue, hvor jeg arbejdede, og skulle være der en 14 dages tid for at hjælpe dem over en pukkel. Det endte med at jeg blev hængende til 1984, omend med en mindre afbrydelse. Det var noget af en ilddåb jeg fik, da det meget hurtigt blev til at jeg sammen med arkitekterne Mogens Rützou og Hans H. Henriksen skulle lave HFB 12 færdig. Kort tid efter blev Henriksen syg, kun få måneder inden vi skulle begynde på udarbejdelsen af registret, og for at fuldende billedet var Rützou heller ikke rask – han havde problemer med synet, der gjorde at han ikke måtte læse for meget. Det kneb derfor gevaldigt for os at klare færdiggørelsen af bogen; men den kom jo ud alligevel.

Efter et par år blev jeg optaget i redaktionen således, at Henry Fränkel forestod tekststoffet, John Fränkel akkvisitionen og jeg kataloget. Der har allerede været sagt en del om John Fränkel, men jeg vil gerne tilføje, at han bestemt ikke kun interesserede sig for den forretningsmæssige side af sagen. Han gik ikke på akkord med det redaktionelle arbejdes kvalitet, og han var heller ikke den, der fastholdt en kunde på en underskrift, hvis vedkommende af en eller anden grund ønskede at annullere.

På et tidspunkt havde han opstillet en liste over HFBs »10 bud«, der passende kan gengives her:

1. *Husk at rettelser koster og sinker!*
(Trykning, ekstra korrekturer, godkendelse, ekspedition osv.)
2. *Lav ikke unødigt om!*
(Keine bessermacherei! Koster og sinker gennem alle led)
3. *Se hvordan tilsvarende spørgsmål har været løst bedst i tidligere HFB-udgaver.*
4. *Forsøg ikke at hitte på noget nyt for at være original!*
(Det er jo slet ikke meningen. Tværtimod)
5. *Bryd ikke reglerne!*
(For så kommer alle de andre og vil have det tilsvarende)
6. *Spørg i tvivlstilfælde!*
7. *Tag ikke hensyn til rettelser mod HFBs normer!*

8. *Skriv tydeligt og rigtigt!*
(Vore rettelser med farve)
9. *Husk at det haster!*
10. *Send kun firmaers genganger-manuskript med rettelser til trykning når rettelserne er tydelige, forståelige og rigtige!*

Disse bud skulle *altid* overholdes, indskærpede han.

Desværre blev han senere alvorligt syg, og måtte på grund af helbredet ikke vise sig på Håndbogen. Det blev så overladt mig at gøre bogen færdig, og efter Nyt Nordisk Forlags overtagelse fungerede jeg så i en årrække både som redaktør og akkvisitør, indtil Tage Kyster overtog sidstnævnte funktion i forbindelse med nr. 19.

Tiden lige efter krigen var ikke nem for byggebranchen med materialeknaphed og rationering – det gik op og ned, uden at det egentlig havde den helt store betydning for Håndbogen. Godt nok dukkede der efterhånden en masse nye produkter op, bl.a. i forbindelse med opfindelser gjort i krigsindustrien, men det var mere vores problem, idet udarbejdelsen af siderne blev mere og mere krævende, og bogens udgivelse ofte trak ud.

Det har egentlig aldrig været særligt svært at finde frem til potentielle kundeemner, selvom sæson-fænomenet måske spiller en vis rolle. Det er mere afgørende, hvor meget man beskæftiger sig med de enkelte firmaer, får en dialog igang, giver sig tid til at forklare roligt og sagligt hvad det drejer sig om for en projekterende med HFB i hånden. Det er jo sådan, at i nedgangstider har firmaerne tid, men ikke råd til at beskæftige sig med markedsføring, og i opgangstider er det lige omvendt.

Vistnok allerede fra starten blev bogen udgivet i 3 udgaver: Den »normale« i grønt stofbind, der blev sendt ud til arkitekter og ingeniører, en udgave trykt på tyndere og billigere papir, der blev solgt til studerende, og endelig en særudgave, kun indeholdende byggevarekataloget, der blev sendt ud til trælasthandlere, entreprenører, osv. HFB 20 fra 1972 var dog den sidste, der udkom på disse vilkår, og samtidig blev hele bogen omlagt til fotosats med en efterhånden stærkt tiltrængt fornyelse af lay-out og typografi. Den gamle Bodoni brødskrift-sats var simpelt hen ved at være slidt op, og det var et uhyre brydsomt arbejde at forberede den omstrukturering.

I tidens løb har der været utallige konkurrenter og eksempler på plagiater og »lån«, uden at det har

betydet noget videre for Håndbogens udbredelse. HFBs grundidé er jo så indlysende rigtig, at mange har følt sig foranlediget til at udnytte den til egen fordel. Allerede i midten af 30'erne forsøgte Akademisk Arkitektforening sig efter sigende med udgivelse af et løsbladskatalog for byggevarer, men det gik vist hurtigt i sin mor igen, da ingen orkede at holde det i orden. Mere seriøse var Byggecentrums BBC-byggevarerblade i 70'erne, men også de holdt op, formentlig på grund af det meget ambiøse niveau, der gjorde både produktionstid og omkostninger helt urealistiske.

Mange husker sikkert også Roms i øvrigt udmærkede Lommehåndbog for Bygningshåndværkere, »Den lille Grønne«, der spillede på farveassociationen. En tid var der endda et betonfirma, der kaldte sig HFB – Hovedstadens Færdig Beton – der kørte rundt i byen med betonkanoner med en umiskendelig kopi af HFBs bomærke i grønt, men det fik vi naturligvis stoppet. Der kunne nævnes adskillige flere eksempler på døgnfluer, løsblade osv., som alle var meget kortlivede.

Jeg har nævnt John Frænkels sygdom, og den var anledningen til at brødrene i 1965 overdrog

Håndbogen til Nyt Nordisk Forlag Arnold Busck A/S, som igennem alle årene havde varetaget boghandlerekspeditionen. Umiddelbart medførte det ikke de store ændringer, bortset fra at vi flyttede fra Frederiksberggade til Studiestræde 33. Herfra flyttede vi så igen i juni 1970 til de nuværende lokaler i Landemærket 5.

Medarbejderstaben har gennem årene skiftet en del, men der har altid været en fast styrke på 2-4 mennesker, suppleret med løs arbejdskraft på hel- eller deltid, når det brændte på – ofte var det arkitektstuderende, der på denne måde tjente en ekstra skilling.

Flere af de gamle medarbejdere (Giersing, Wulff, Berg, Flint) er i perioder vendt tilbage for at tage et nap med, og fra halvtredserne mindes man med glæde arkitekterne Helge Nissen og Per Baastrup, der med stor ildhu var med til at sætte deres præg på Håndbogen. Og da Margot Damm i 1962 som nybagt boligkonsulent gjorde sin entre i redaktionen, viste det sig hurtigt, at HFB havde gjort et kup. Det er betryggende at vide, at det nu er hende, der viderefører traditionerne i redaktørstolen.

Arkitekt Jørgen Callisen Dyhr og arkitekt Henry Fränkel ved udgivelsen af HFB 13, 1950.

Når jeg tænker tilbage, forekommer det mig at vi altid har haft et virkeligt hyggeligt samarbejdsteam, hvor der blev gået til sagen med stor entusiasme, og hvor man aldrig sprang over, hvor gærdet var lavest. Tværtimod diskuterede man tingene igennem på en fornuftig måde, kritiserede når det var nødvendigt, læste hinandens manuskripter og ålede hinanden for uheldige formuleringer. Det har altid ligget os på sinde at forklare firmaerne, at deres interesse ligger i, at bogen får en god brugsværdi, fremfor at individuelle særinteresser bliver fremmet. Det nødvendiggjorde selvfølgelig også at Håndbogen var et produkt i stadig udvikling, og i den forbindelse havde vi et særligt system af forretningsgangssedler, som vist var udviklet af Mogens Voltelen. På disse blev alle gode ideer, forslag til nye regler og retningslinier osv. noteret ned, hvorefter de blev arkiveret og taget frem med passende

mellemrum til inspiration. Også for rettelser, tilføjelser m.m. var der særlige blanketter, og det fungerede udmærket. Når man ser, hvordan den elektroniske databehandling efterhånden uundgåeligt også sniger sig ind på HFB, så må jeg fremhæve, at det nu altid har været godt at bruge hovedet – især når der skulle udarbejdes registre til Håndbogen. Den flair, man igennem årene har opnået for, hvordan den slags bedst håndteres, så de enkelte sider får så mange relevante henvisninger som muligt, kan suppleres med, men ikke uden videre erstattes af elektronik. Systemer har det med at blive systemer for deres egen skyld, og ikke for de behov, de egentlig skulle tjene. Derfor er det nødvendigt med en stor indbygget fleksibilitet, parret med almindelig sund fornuft – og de egenskaber er den menneskelige hjerne vist stadig så nogenlunde ene om. Men lad os nu se!